

Livets ark 19

Sibirnattfiol *Lysiella oligantha*

Livskraftig (LC)

Ikke vurdert (NE)

Datamangel (DD)

Nær trua (NT)

Sårbar (VU)

Sterkt trua (EN)

Kritisk trua (CR)

Utdødd (EW/EX)

Aktuell fordi: En av Norges sjeldneste orkideer, som i Europa kun er kjent fra Finnmark, Troms og Nord-Sverige. I den norske rødlista over truede arter fra 2006 ble den vurdert til å være kritisk truet (CR), mens arten i dag klassifiseres som sterkt truet (EN). Endringen i klassifisering skyldes at arten er blitt oppdaget på flere nye lokaliteter i løpet av de siste årene.

Er plantesamlere en trussel: Sibirnattfiol lever fåtallig på alle sine lokaliteter. Sjelden kan du finne flere enn 25 individer på en lokalitet. Plantesamlere har redusert enkelte bestander betraktelig, og på sin "locus classicus" (første kjente norske lokalitet) nær havnivå i Kåfjord i Alta kommune, ble den utryddet av plantesamlere for rundt 100 år siden. Heldigvis finnes den fortsatt nærheten av sin "locus classicus", i bergene på fjellet Sáhk Kobátni i Kåfjord. I disse bergene finnes også en rekke andre sjeldne arter, så mange mener at Sáhk Kobátni burde vernes.

Hvordan kan vi ta vare på arten: Kun et fåtall lokaliteter ligger i eksisterende verneområder. Selv innenfor verneområdene er beitepresset fra rein stort, noe som kan være et problem for spredning og nyetablering av arten. For å vite om den er stabil på kjente lokaliteter, bør bestandstelling foretas og deretter bør den overvåkes jevnlig. I tillegg bør den ettersøkes på lokaliteter der den ikke har blitt dokumentert i løpet av de siste 25 åra. Overvåking kan gi innblikk i hvordan arten påvirkes av beiting og klimavariasjoner.

Hvordan ser den ut: Sibirnattfiol er kortvokst og mangler den fargeprakten som enkelte store, ville orkideer har og som stueorkideer har. Den vokser seg sjelden høyere enn 10 cm, og den har et enkelt grunnstilt, bredt tungeforma blad. I toppen av stengelen sitter et blomsteraks med fra to til tolv blomster. Leppa på blomsten er gulkvit med et svakt grønt skjær. Den er hel (i motsetning til leppa hos for eksempel fjellkvitkurle, som er tredelt) og smalner mot toppen. De andre blomsterbladene er grønnkvite.

Hvor vokser den: De fleste kjente lokalitetene er på kalkrik mark i fjellet. Noen funn er fra det øverste bjørkeskogsbeltet. Den vokser blant moser, lyng og urter, gjerne litt skjult blant annen vegetasjon. Den vokser gjerne på hellende grunn der jorda siger noe nedover. I Norge er den kjent fra 7 kommuner; Porsanger, Alta, Kvæningen, Nordreisa, Kåfjord, Storfjord og Målselv. Det ser ut som vitaliteten er best der mosedekket er tettest. Den er fuktighetskrevede og samtidig litt varmekjær, noe som kan forklare hvorfor den ikke finnes i mer oseaniske fjell.

Hva med resten av verden: I Europa utenom Norge er arten kun kjent fra et lite område ved Abisko i Nord-Sverige. For å finne neste forekomst må du helt til Sibir. Der vokser den svært spredt fra elva Jenisei og sørover til fjellstrøk i Sentral-Asia. Overalt er den svært sjelden. Et slikt mønster i utbredelsen tyder på at sibirnattfiol i dag kun lever i spredte rester av et tidligere, større utbredelsesområde.

Er klimaendringer en trussel: Sibirnattfiol vokser gjerne i overgangen mellom skog og fjell. En heving av tregrensa kan føre til at den lavalpine floraen, inkludert forekomster av sibirnattfiol, kan bli mer utsatt. Klimaendringer kan også føre med seg mer gråvær om sommeren, noe som varmekjære, kontinentale arter som sibirnattfiol neppe setter så veldig stor pris på.

Hvorfor er det så farlig: I innkjøringen til boligfelt står det gjerne et skilt som sier "Vi har mange barn, men ingen å tape". Det samme gjelder for naturens under. Vi har mange arter, men ingen å tape. Norge har sammen med en rekke andre land påtatt seg oppgaven å stoppe tapet av biologisk mangfold. Vi kjenner ikke rollen til alle arter i naturen. Hvis en art forsvinner, kan mange andre arter bli negativt påvirket. Vi trenger ikke dra til savannen i Afrika for å finne utrydningstruede arter. Den norske rødlista lister opp 2398 truede arter, blant disse er altså også sibirnattfiol.

Kilder: Teksten baserer seg på omtaler av arten i Artsdatabankens artsportal, i boka "Orkideer i Nord-Norge" (av Karl-Birger Strann & Jarle W. Bjerke, ISBN 978-82-996964-3-2), og i artikkelen "Sibirnattfiol (*Platanthera obtusata* subsp. *oligantha*) – den forjettede orkidé" av Klaus Høiland (*Blyttia* 1989, 48, 111-118), samt informasjon fra Tobjørn Alm.